

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

73 - యుద్ధకాండ త్రిసప్తతితమః సర్గః

|| ఇంద్రజిన్తాయాయుధమ్ ||

తతో హతాన్రాక్షసపుంగవాంస్తాన్ దేవాంతకాదిత్రిశిరోతికాయాన్ |
రక్షోగణాస్తత్ర హతావశిష్టా స్తే రావణాయ త్వరితం శశంసుః || 1 ||

తతో హతాంస్తాన్సహసా నిశమ్య రాజా ముమోహాశ్రుపరిప్లుతాక్షః |
పుత్రక్షయం భ్రాతృవధం చ ఘోరం విచింత్య రాజా విపులం ప్రదధ్యౌ || 2 ||

తతస్తు రాజానముదిక్ష్ దీనం శోకార్ణవే సంపరిపుష్లువానమ్ |
రథర్షభో రాక్షసరాజసూను స్తమింద్రజిద్వాక్యమిదం బభాషే || 3 ||

న తాత మోహం ప్రతిగంతుమర్హసి యత్రేంద్రజిజ్ఞేవతి రాక్షసేంద్ర |
నేంద్రాదిబాణాభిహతో హి కశ్చిత్ ప్రాణాన్సమర్థః సమరేఽభిపాతుమ్ || 4 ||

పశ్యాద్య రామం సహ లక్ష్మణేన మద్బాణనిర్భిన్నవికీర్ణదేహమ్ |
గతాయుషం భూమితలే శయానం శితైః శరైరాచితసర్వగాత్రమ్ || 5 ||

ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్రశత్రోః సునిశ్చితాం పారుషదైవయుక్తామ్ |
అద్యైవ రామం సహ లక్ష్మణేన సంతర్పయిష్యామి శరైరమోఘైః || 6 ||

అద్యేంద్రవైవస్వతవిష్ణుమిత్ర సాధ్యాశ్చివైశ్వానరచంద్రసూర్యాః |
ద్రక్ష్యంతు మే విక్రమమప్రమేయం విష్ణోరివోగ్రం బలియజ్జివాటే || 7 ||

స ఏవముక్త్యా త్రిదశేంద్రశత్రు రాపృచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః |
సమారురోహనిలతుల్యవేగం రథం ఖరశ్రేష్ఠసమాభియుక్తమ్ || 8 ||

తమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరిరథోపమమ్ |
జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమరిండమః || 9 ||

తం ప్రస్థితం మహాత్మానమనుజగ్కుర్తహాబలాః |
సంహర్షమాణా బహవో ధనుష్పవరపాణయః || 10 ||

గజస్కంధగతాః కేచిత్కేచిత్ప్రవరవాజిభిః |
ప్రాసముద్గరనిస్త్రింశపరశ్వధగదాధరాః || 11 ||

స శంఖనినదైః పూర్ణైర్భ్రీణాం చాపి నిఃస్వనైః |
జగామ త్రిదశేంద్రానిః స్తూయమానో నిశాచరైః || 12 ||

స శంఖశశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపుసూదనః |
రరాజ ప్రతిపూర్ణేన నభశ్చాంద్రమసా యథా || 13 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

73 - యుద్ధకాండ త్రిసప్తతితమః సర్గః

అవీజ్యత తతో వీరో హైమైర్హేమవిభూషితైః |
 చారుచామరముఖ్యైశ్చ ముఖ్యః సర్వధనుష్కతామ్ || 14 ||
 తతస్త్వింద్రజితా లంకా సూర్యప్రతిమతేజసా |
 రరాజాప్రతివీరేణ ద్యౌరివార్యేణ భాస్వతా || 15 ||
 స సంప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమిమరిందమః |
 స్థాపయామాస రక్షాంసి రథం ప్రతి సమంతతః || 16 ||
 తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్సదృశప్రభః |
 జుహోవ రాక్షసశ్రేష్ఠా మంత్రవద్విధివత్తదా || 17 ||
 స హవిర్లాజసంస్కారైర్కాల్యగంధపురస్కృతైః |
 జుహువే పావకం తత్ర రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ || 18 ||
 శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః |
 లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ణాయసం తథా || 19 ||
 స తత్రాగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సతోమరైః |
 ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గలం జగ్రాహ జీవతః || 20 ||
 సకృదేవ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహర్బిషః |
 బభూవుస్తాని లింగాని విజయం యాన్యదర్శయన్ || 21 ||
 ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తకాంచనభూషణః |
 హవిస్తత్ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయమాస్థితః || 22 ||
 సోఽస్త్రమాహారయామాస బ్రాహ్మమింద్రలిపుస్తదా |
 ధనుశ్చాత్తరథం చైవ సర్వం తత్రాభ్యమంత్రయత్ || 23 ||
 తస్మిన్నాహూయమానేఽస్త్రే హూయమానే చ పావకే |
 సార్థం గ్రహేందునక్షత్రైర్వితత్రాస నభఃస్థలమ్ || 24 ||
 స పావకం పావకదీప్తతేజా హుత్వా మహేంద్రప్రతిమప్రభావః |
 సచాపబాణాసిరథాశ్వసూతః ఖేఽంతర్గధేత్తానమచింత్యరూపః || 25 ||
 తతో హయరథాకీర్ణం పతాకాధ్వజశోభితమ్ |
 నిర్యయౌ రాక్షసబలం నర్దమానం యుయుత్సయా || 26 ||
 తే శరైర్బహుభిశ్చిత్తైస్త్రీక్ష్ణవేగైరలంకృతైః |
 తోమరైరంకుశైశ్చాపి వానరాన్ధ్రఘ్నురాహవే || 27 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

73 - యుద్ధకాండ త్రిసప్తతితమః సర్గః

రావణిస్తు తతః క్రుద్ధస్తాన్నిరీక్ష్వ నిశాచరాన్ |
 హృష్టా భవంతో యుధ్యంతు వానరాణాం జిఘాంసయా || 28 ||
 తతస్తే రాక్షసాః సర్వే నర్దంతో జయకాంక్షిణః |
 అభ్యవర్షంస్తతో ఘోరాన్యానరాన్ శరవృష్టిభిః || 29 ||
 స తు నాలీకనారాచైర్గదాభిర్తుసలైరపి |
 రక్షోభిః సంవృతః సంఖ్యే వానరాన్విచకర్త హా || 30 ||
 తే వధ్యమానాః సమరే వానరాః పాదపాయుధాః |
 అభ్యుద్రవంత సహితా రావణిం రణకర్మశమ్ || 31 ||
 ఇంద్రజిత్తు తతః క్రుద్ధో మహాతేజా మహాబలః |
 వానరాణాం శరీరాణి వ్యధమద్రావణాత్మజః || 32 ||
 శరణైకేన చ హలీన్నవ పంచ చ సప్త చ |
 చిచ్ఛేద సమరే క్రుద్ధో రాక్షసాన్సంప్రహర్షయన్ || 33 ||
 స శరైః సూర్యసంకాశైః శాతకుంభవిభూషితైః |
 వానరాన్సమరే వీరః ప్రమమాథ సుదుర్జయః || 34 ||
 తే భిన్నగాత్రాః సమరే వానరాః శరపీడితాః |
 పేతుర్మృతసంకల్పాః సురైరివ మహాసురాః || 35 ||
 తం తపంతమివాదిత్యం ఘోరైర్భాణగభస్తిభిః |
 అభ్యధావంత సంక్రుద్ధాః సంయుగే వానరర్షభాః || 36 ||
 తతస్తు వానరాః సర్వే భిన్నదేహా విచేతసః |
 వృథితా విద్రవంతి స్త రుభిరేణ సముక్షితాః || 37 ||
 రామస్యార్థే పరాక్రమ్య వానరాస్త్యక్తజీవితాః |
 నర్దంతస్తేఽభివృత్తాస్తు సమరే సశిలాయుధాః || 38 ||
 తే ద్రుమైః పర్వతార్కైశ్చ శిలాభిశ్చ ప్లవంగమాః |
 అభ్యవర్షంత సమరే రావణిం పర్వవస్థితాః || 39 ||
 తద్దుమాణాం శిలानాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్ |
 వ్యపోహత మహాతేజా రావణిః సమితింజయః || 40 ||
 తతః పావకసంకాశైః శరైరాశీవిషోపమైః |
 వానరాణామనీకాని బిభేద సమరే ప్రభుః || 41 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

73 - యుద్ధకాండ త్రిసప్తతితమః సర్గః

అష్టాదశశరైస్తీక్ష్ణైః స విద్ధ్వా గంధమాదనమ్ |
వివ్యాధ నవభిశ్చైవ నలం దూరాదవస్థితమ్ || 42 ||

సప్తభిస్తు మహావీర్య మైందం మర్తవిదారణైః |
పంచభిర్విశిఖైశ్చైవ గజం వివ్యాధ సంయుగే || 43 ||

జాంబవంతం తు దశభిర్మలం త్రింశద్భిరేవ చ |
సుగ్రీవమృషభం చైవ సోఽంగదం ద్వివిదం తథా || 44 ||

ఘోరైర్ధత్తవరైస్తీక్ష్ణైర్నిష్ప్రాణానకరోత్తదా |
అన్యానపి తదా ముఖ్యాన్యానరాన్సహుభిః శరైః || 45 ||

అర్థయామాస సంక్రుద్ధః కాలాగ్నిరివ మూర్ఛితః |
స శరైః సూర్యసంకాశైః సుముక్తైః శీఘ్రగామిభిః || 46 ||

వానరాణామనీకాని నిర్కమంథ మహారణే |
ఆకులాం వానలీం సేనాం శరజాలేన మోహితామ్ || 47 ||

హృష్టః స పరయా ప్రీత్యా దదర్శ క్షతజోక్ష్ణితామ్ |
పునరేవ మహాతేజా రాక్షసేంద్రాత్తజో బలీ || 48 ||

సంసృజ్య బాణవర్షం చ శస్త్రవర్షం చ దారుణమ్ |
మమర్థ వానరానీకమింద్రజిత్త్వరితో బలీ || 49 ||

స్వసైన్యముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణం మహారణే వానరవాహినీషు |
అదృశ్యమానః శరజాలముగ్రం వవర్ష నీలాంబుధరో యథాఽంబు || 50 ||

తే శక్రజిద్బాణవిశీర్ణదేహా మాయాహతా విస్వరమున్నదంతః |
రణే నిపేతుర్ధరయోఽద్రికల్పా యథేంద్రవజ్రాభిహతా నగేంద్రాః || 51 ||

తే కేవలం సందదృశుః శితాగ్రాన్ బాణాన్రణే వానరవాహినీషు |
మాయానిగూఢం తు సురేంద్రశత్రుం న చావృతం రాక్షసమభ్యపశ్యన్ || 52 ||

తతః స రక్షోభిపతిర్మహాత్మా సర్వే దిశో బాణగణైః శితాగ్రైః |
ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశైః విషాదయామాస చ వానరేంద్రాన్ || 53 ||

స శూలనిస్త్రింశపరశ్వధాని వ్యావిధ్య దీప్తానలసన్నిభాని |
సవిస్ఫులింగోజ్జ్వలపావకాని వవర్ష తీవ్రం ఘ్నవగేంద్రసైన్యే || 54 ||

తతో జ్వలనసంకాశైః శరైర్వానరయూథపాః |
తాడితాః శక్రజిద్బాణైః ప్రపుల్లా ఇవ కింశుకాః || 55 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

73 - యుద్ధకాండ త్రిసప్తతితమః సర్గః

తేఽన్యోన్యమభినర్పంతో నినదంతశ్చ విస్వరమ్ |
రాక్షసేంద్రాస్త్రనిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః || 56 ||
ఉదీక్షమాణా గగనం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః |
శరైర్విచురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీతలే || 57 ||
హనుమంతం చ సుగ్రీవమంగదం గంధమాదనమ్ |
జాంబవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ || 58 ||
మైందం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గజగోముఖా |
కేసలిం హరిలోమానం విద్యుద్ధంఘ్నం చ వానరమ్ || 59 ||
సూర్యాననం జ్యోతిముఖం తథా దధిముఖం హరిమ్ |
పావకాక్షం నలం చైవ కుముదం చైవ వానరమ్ || 60 ||
ప్రాసైః శూలైః శితైర్బాణైరింద్రజిన్తంతసంహితైః |
వివ్యాధ హరిశార్దూలాన్సర్వాంస్తాన్రాక్షసోత్తమః || 61 ||
స వై గదాభిర్హరియాథముఖ్యాన్ నిర్భిద్య బాణైస్తపనీయపుంఖైః |
వవర్ష రామం శరవృష్టిజాలైః| సలక్ష్మణం భాస్కరరశ్మికల్పైః || 62 ||
స బాణవర్షైరభివర్ష్యమాణో ధారానిపాతానివ తానచింత్య |
సమీక్షమాణః పరమాద్భుతశ్రీ రామస్తదా లక్ష్మణమిత్యవాచ || 63 ||
అసౌ పునర్లక్ష్మణ రాక్షసేంద్రో బ్రహ్మాస్త్రమాశ్రిత్య సురేంద్రశత్రుః |
నిపాతయిత్వా హరిసైన్యముగ్ర మస్మాన్ శరైరర్థయతి ప్రసక్తః || 64 ||
స్వయంభువా దత్తవరో మహాత్మా ఖమాస్థితోఽంతర్హితభీమకాయః |
కథం ను శక్యో యుధి నష్టదేహో నిహంతుమద్యేంద్రజిదుద్యతాస్త్రః || 65 ||
మన్యే స్వయంభూర్భగవానచింత్య యస్యైతదస్త్రం ప్రభవశ్చ యోఽస్య |
బాణావపాతాంస్త్యమిహోద్య భీమన్ మయా సహవ్యగ్రమనాః సహస్య || 66 ||
ప్రచ్ఛాదయత్యేష హి రాక్షసేంద్రః సర్వా దిశః సాయకవృష్టిజాలైః |
ఏతచ్ఛ సర్వం పతితాగ్ర్యశూరం న భ్రాజతే వానరరాజసైన్యమ్ || 67 ||
ఆవాం తు దృష్ట్వా పతితౌ విసంజ్ఞౌ నివృత్తయుద్ధౌ గతరోషహర్షౌ |
ధ్రువం ప్రవేక్ష్యత్యమరారివాస మసౌ సమాదాయ రణాగ్రలక్ష్మీమ్ || 68 || 1528
తతస్తు తావింద్రజిదస్త్రజాలైః బభూవతుస్తత్ర తథా విశస్తౌ |
స చాపి తౌ తత్ర విదర్శయిత్వా ననాద హర్షాద్యుధి రాక్షసేంద్రః || 69 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

73 - యుద్ధకాండ త్రిసప్తతితమః సర్గః

స తత్తదా వానరసైన్యమేవం రామం చ సంఖ్యే సహ లక్ష్మణేన |
విషాదయిత్వా సహసా వివేశ పులిం దశగ్రీవభుజాభిగుప్తామ్ || 70 ||

[* అధికపాఠః -

సంస్తూయమానః స తు యాతుధానైః |
పిత్రే చ సర్వం హృషితోఽభ్యువాచ || *]

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిసప్తతితమః
సర్గః || 73 ||

www.sanatanadharm.com